

Balaton

Az idegenforgalmi adó a Balaton régióban

A szerzők az idegenforgalmi adó vizsgálatára vállalkoztak, egy viszonylag hosszú, 2000-2013-ig terjedő időszakra vonatkozóan, a Balaton régió településeinek tekintetében. Az eredmények alapján elmondható, hogy az idegenforgalmi adó nagysága meglehetősen változékonyan alakul a Balaton környéki településeken. Ez a változékonyág tendenciaszerű, amely 2000 és 2013 között trendelemzéssel egyértelműen kimutatható. A települések között eloszló idegenforgalmi adó igen erős koncentrációt mutat. Az elemzések azt mutatják, hogy a teljes időszak alatt, valójában hét település (Balatonlelle, Balatonföldvár, Keszthely, Balatonfüred, Siófok, Hévíz, Balatonalmádi) adja az összes idegenforgalmi adó átlagosan 64%-át.

Az idegenforgalmi adó szerepe

A helyi adókról szóló *1990. évi C. törvény* megteremti azt a lehetőséget, hogy a helyi önkormányzatok a helyi adóztatási rendszeren keresztül a gazdasági és társadalmi jólétet növeljék. Az egyes településeken befolyt idegenforgalmi adó (IFA) és az ezt kiegészítő állami támogatás felhasználásáról ugyanis a helyi önkormányzatok döntenek, a helyi területfejlesztési céloknak megfelelően (Csizmadináné Czuppon et al, 2015). Az idegenforgalmi adó nem a rendszerváltás sajátossága: Balatonalmádban az Almádi Fürdő Rt. már a 19. század végén beszedte a kurtaxát. 1919 és 1945 között a vegyes adók között idegenforgalmi járulék és gyógy- és üdülőhelyi díj is kivetésre került (Nagy, 2013). Valódi helyi adózásról azonban csak az 1990-es évektől kezdődően beszélhetünk, amikor az állami feladatvállalás leszűkülésével az önkormányzatokra egyre nagyobb teher hárult.

Az idegenforgalmi adó a helyi adók rendszerében a kommunális típusú adók közé tartozik, és kétféle módon vehető ki:

- egyrészt adókötelezettség terheli azt a magánszemélyt, akinek nem lakásnak minősülő, de üdülésre, pihenésre szolgáló ingatlana van;
- másrészt adókötelezettség terheli azt a magánszemélyt is, aki nem állandó lakosként, az önkormányzat illetékességi területén legalább egy vendégéjszakát eltölt. Jelen tanulmány ezzel az adótípussal foglalkozik, a továbbiakban az idegenforgalmi adó és IFA elnevezések alatt a szerzők ezt, a tartózkodás-alapú adónemet értik.

Adómentességet élveznek:

- a 18 éven aluliak,
- a fekvőbeteg szakellátásban, vagy szociális intézményben ellátott személyek,
- a közép-, és felsőfokú oktatási intézmény tanuló vagy hallgatói jogviszonya alatt állók akkor, ha szakképzés keretein belül tartózkodnak az önkormányzat illetékességi területén, és töltenek ott legalább egy vendégéjszakát,
- az üdülő tulajdonosa, vagy annak használati joggal rendelkező hozzátartozói,
- egyházi jogi személy tulajdonában levő épületben megszálló, a hitéleti tevékenységben résztvevő személyek (1990. évi C. törvény).

Az idegenforgalmi adóról a szálláshelyek nyilvántartást vezetnek, amelynek alapján havonta adóbevallást készítenek és befizetik az adó összegét.

Az adó alapját a megkezdett vendégéjszakák száma vagy a megkezdett vendégéjszakára jutó szállásdíj képezi. Az adó mértéke tekintetében felső limitet meghatározott a törvény, ez a hatályos rendelkezések szerint 300 Ft/személy/vendégéjszaka, illetve a megkezdett vendégéjszakára jutó szállásdíj esetén az adóalap 4%-a (1990. évi C. törvény). 2005-től az önkormányzatoknak lehetőségük van arra is, hogy a törvényi maximumot átlépjék, ha azt az infláció indokolja. Ennek okán számos település döntött az IFA emelése mellett, ugyanis a helyi lakosok könnyebben elfo-

gadták ezt, a nem lakosokat érintő adó nem emelését, mint egy újabb adó nem bevezetését (www.ado.hu, 2015/2-6).

Az idegenforgalmi adó mértékének emelése mellett számos önkormányzat döntött. Ennek részben oka, hogy ez az adó nem a lakosságot terheli, ezért emelését könnyebben el lehet fogadtatni az adott településen élőkkel. Másrészt az adatok vizsgálatával az is látható, hogy számos településen (például Martfűn, Gyöngyösön, Mórahalmon vagy Tihanyban) évek óta nem emelték az adómértéket. Harmadik okként tekinthető, hogy mivel az idegenforgalmi adó támogatási eszközként is funkcionál, azok az önkormányzatok, amelyek idegenforgalmi adót szednek, 2015-ig támogatási igényt nyújthattak be differenciált kiegészítésre – egyéb feltételek teljesülése mellett – a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz.

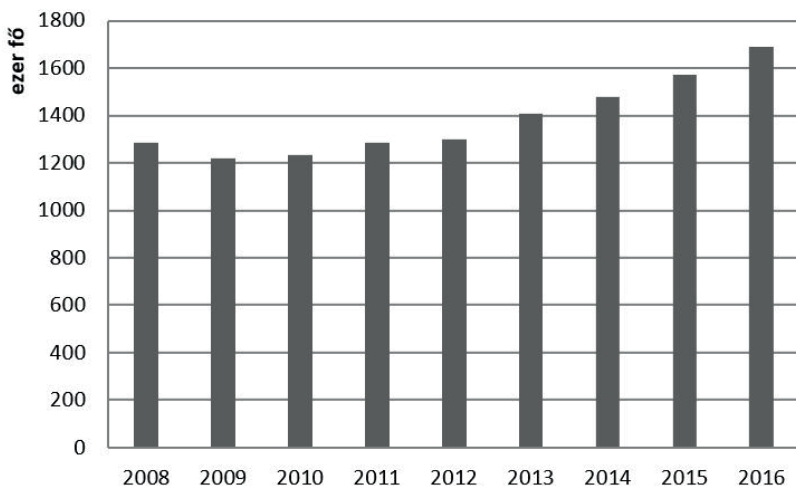
Az idegenforgalmi adó tehát egyértelműen a turizmushoz köthető forrást jelent. Ugyanakkor a befolyt összegek „visszaforgatása” ezen ágazatba nem sok településre jellemző hazánkban. Ennek főként az az oka, hogy bár az önkormányzatnak a beszédett adó összegéről évente tájékoztatnia kell a helyi lakosságot, azonban az adóbevételek felhasználásáról nem kell számot adnia (Péter et al, 2015). Az adó összege így legtöbbször a finanszírozási rések betömésére szolgál, emiatt napjaink-

ban is gyakori vita tárgyát képezi az a megközelítés, mely szerint ez a fajta felhasználás is (tehát a gazdaságfejlesztés) egyértelműen támogatja-e a helyi turizmus fejlesztését (például közvilágítás modernizálása).

A Balaton régió és turizmusa

A Balaton régió területe Magyarország legnépzsűrűbb üdülő desztinációja – mind a belföldi, mind a külföldi látogatókat tekintve. A tóparti üdülés mellett fontosak a történelmi emlékhelyek, a különleges természeti értékek és az aktív kikapcsolódás lehetőségei. Noha a Balaton térsége hagyományosan egy átlagos minőségű mezőgazdasági területnek számított, 19. századtól egyértelműen a tó és környékének turisztikai fejlesztése került előtérbe (Buday-Sántha, 2008). Jelenleg a Balaton régió hazánk második leglátogatottabb térsége (Budapest után), és itt található a magyarországi kereskedelmi szálláshelyi férőhelyek 26,1%-a (ksh.hu). A belföldi vendégéjszakák 26,1%-át, illetve a külföldi vendégéjszakák 12,9%-át a Balaton régióban regisztrálják. Ahogyan az 1. ábrán is látható, a vendégek száma az utóbbi években töretlen, viszonylag nagy léptékű növekedést mutat. 2016-ban a szobakapacitás-kihasználtság az 554 balatoni kereskedelmi szálláshelyen átlagosan 47,1%-os volt.

1. ábra: Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken a Balaton Régióban 2008 és 2016 között

Forrás: KSH.hu alapján saját szerkesztés

A kutatás módszere és az alkalmazott adatbázis bemutatása

Az elemzés alapjául a TEIR (Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer) helyi adatokat tartalmazó adatbázisa szolgált. A szerzők 2000 és 2013 között vizsgálták az idegenforgalmi adó volumenét és megoszlását, egyszerű és bonyolultabb statisztikai eljárások segítségével, valamennyi, a Balaton régióban sorolt település tekintetében. A hosszú idősor arányváltozás számszerűsítésével, trendelemzéssel, valamint rangsorok képzésével került elemzésre:

- az arányváltozással az összes IFA nagyság, és az egyes települések által befizetett IFA nagyság változása,
- a trendelemzés alapján az idősorban rejlő tendenciák,
- a rangsorképzéssel pedig az egyes települések rangsorban elfoglalt helyzetének változása került feltárára (Molnár, 2016).

Az idegenforgalmi adó szerepe és változása a Balaton Régióban

Az elemzésbe 179 település került be, amelynek 2000-ben még több mint a fele nem fizetett idegenforgalmi adót. Ez a tendencia, egészen 2007-ig jellemző is maradt, ezt követően évről évre néhány település bekapcsolódik az IFA-t fizető települések körébe (1. táblázat). Ennek eredményeképpen, míg 2000-ben 78 település addig 2013-ban 91 település fizetett idegenforgalmi adót.

A 179 település által befizetett idegenforgalmi adó nagysága jól jellemezhető tendenciát követ. Az idősort, több jól illeszkedő függvénnyel is lehet jellemezni. A 2. ábrán látható, hogy leginkább egy parabola, tehát görbe vonalú függvénnyel írható le az idegenforgalmi adó alakulása, hiszen ez a statisztikailag illesztett függvény közelíti meg a legjobban, az eredeti adatok lefutását (relatív illesztési hiba: 4,56%¹). Egy lineáris függvény értelmezése szakmai szempontból mindig egyszerűbb és jelen esetben ez a függvény is jól követi az eredeti adatok változását (relatív illesztési hiba: 9,23%). Emiatt ebben a tanulmányban a lineáris függvény jellemzői kerülnek bemutatásra.

Az, hogy a parabola függvény illeszkedik a legjobban, jelzi, hogy a befizetett IFA nagyság nem folyamatosan növekedett, hanem a 2002 és

2006 közötti időszakban csökkenés tapasztalható. Összességében azonban – a lineáris függvény alapján – elmondható, hogy a vizsgált időszak alatt évente átlagosan 60.418 eFt-tal növekedett a befizetett IFA nagysága.

1. táblázat: Idegenforgalmi adót nem fizető települések aránya, 2000 és 2013 között

Évek	IFA-t nem fizető települések aránya, %
2000	56,42
2001	53,63
2002	55,31
2003	53,63
2004	54,75
2005	55,87
2006	56,98
2007	56,42
2008	54,75
2009	54,19
2010	53,07
2011	53,63
2012	51,96
2013	50,28

Forrás: TEIR adatbázis, 2000-2013. alapján saját számítás

Az települések rangsorát tekintve az legkevésbé IFA-t fizető települések listája jelentősen megváltozott; két település kivétel eltérő települések szerepelnek a rangsorban. Szembetűnő, hogy a lista végén szereplő 10 település által befizetett adó nagyság a 40%-ára (213 eFt-ra) csökkent 2013-ra (2. táblázat).

A teljes lista elején szereplő települések esetén viszont sokkal stabilabb helyezéseket láthatunk (3. táblázat). 2013-ban tehát 7 település ugyanúgy megtalálható a rangsorban, mint 2000-ben.

A felsorolt települések által befizetett idegenforgalmi adó nagysága jelentős, ráadásul 2000-hez képest közel a duplájára növekedett

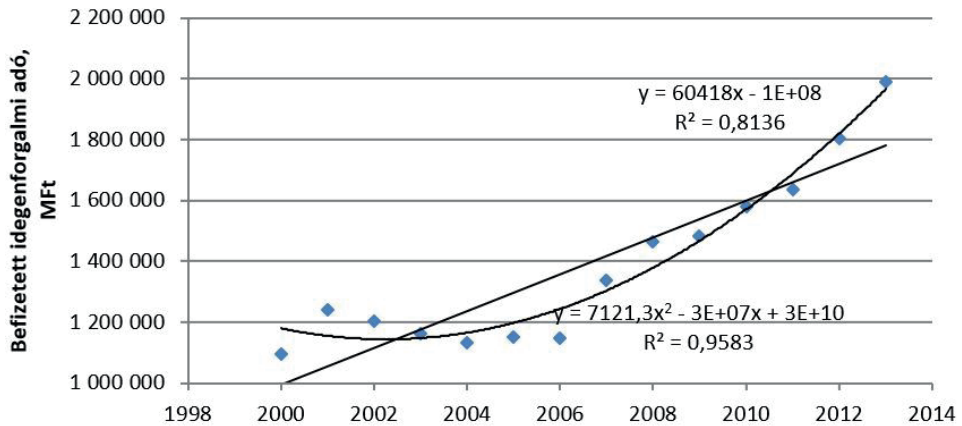
(1.440.268 eFt). A nagyságrendet mutatja, hogy a sereghajtók által befizetett IFA nagyság, az élboly által befizetett IFA nagyság 0,04 (2003-ban), illetve 0,009 %-a (2013-ban) (3. ábra).

Az arányváltozási vizsgálatokat végezve megállapítható, hogy 2013-ra a rangsor végén található települések hozzájárulásának mértéke

tovább csökkent, míg az élboly településeinek jelentősége fokozódott a befizetett IFA nagyság tekintetében (4. táblázat).

Tovább vizsgálva az élbolyt, megállapítható az is, hogy többségében ugyanazok a települések szerepelnek a rangsor elején a vizsgált teljes időszakban. Valójában 7 település az, amely 2000

2. ábra: Az idegenforgalmi adó tendenciája 2000 és 2013 között

Forrás: TEIR adatbázis, 2000-2013.alapján saját számítás

2.táblázat: A legkevesebb idegenforgalmi adót fizető települések listája 2000-ben és 2013-ban

Rangsorszám	Település	Befizetett IFA, Eft	Település	Befizetett IFA, Eft
179.	Mindszentkál	17	Lengyeltóti	2
178.	Somogybabod	18	Nagyberény	2
177.	Karmacs	19	Somogyvár	2
176.	Szentbékáll	29	Balatonhenye	5
175.	Zalaszabar	34	Zalaszabar	11
174.	Balatonszőlős	35	Balatonfőkajár	14
173.	Szentkirályszabadja	38	Sármellék	14
172.	Köveskál	39	Kisapáti	20
171.	Zalaújfal	41	Felsőpáhok	26
170.	Sármellék	43	Kötcs	27

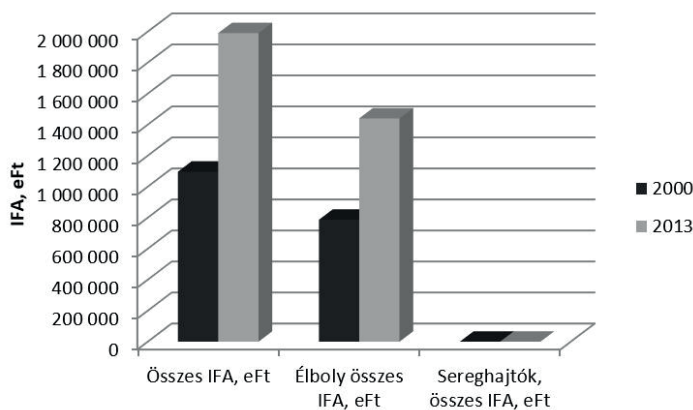
Forrás: TEIR adatbázis, 2000-2013.alapján saját számítás

3. táblázat: A legtöbb idegenforgalmi adót fizető települések listája 2000-ben és 2013-ban

Rangsorszám	Település	Befizetett IFA, ezer Ft	Település	Befizetett IFA, ezer Ft
1.	Hévíz	207 672	Hévíz	487 729
2.	Siófok	163 254	Siófok	290 572
3.	Balatonfüred	134 270	Balatonfüred	246 268
4.	Keszthely	67 111	Balatonlelle	67 511
5.	Balatonföldvár	59 363	Cserszegtomaj	61 106
6.	Balatonalmádi	35 325	Vindornyaszőlős	60 569
7.	Balatonlelle	31 187	Keszthely	57 692
8.	Balatonboglár	30 932	Balatonszemes	57 508
9.	Balatonszemes	30 311	Balatonföldvár	56 819
10.	Fonyód	27 508	Tihany	54 494

Forrás: TEIR adatbázis, 2000-2013.alapján saját számítás

3. ábra: Az Idegenforgalmi adó nagyságrendi viszonyai 2000-ben és 2013-ban

Forrás: TEIR adatbázis, 2000-2013.alapján saját számítás

4. táblázat: A legtöbb és a legkevesebb idegenforgalmi adót befizető települések IFA nagyság arányának változása 2000-ről 2013-ra

	Megoszlás 2000, %	Megoszlás 2013, %	Arányváltozás, %
Élboly összes IFA, eFt	71,74	72,35	100,85
Sereghajtók, összes IFA, eFt	0,04	0,01	21,65

Forrás: TEIR adatbázis, 2000-2013.alapján saját számítás

és 2013 között folyamatosan igen nagy arányban járult hozzá a teljes IFA nagysághoz a vizsgált 179 település között.²: Balatonlelle, Balatonföldvár, Keszthely, Balatonfüred, Siófok, Hévíz, Balatonalmádi. A megtermelt idegenforgalmi adó nagysága komoly mértéket ölt, hiszen a felsorolt 7 település adja a 179 település összes idegenforgalmi adójának 62-65%-át a teljes időszakban. Mindez ez azt jelenti tehát, hogy jól meghatározhatók azok a települések, amelyek igen nagy idegenforgalmi adó tudnak „megtermelni”. Ez egyértelműen következik turisztikai adottságaikból is, amelyekkel más település versenyezni eredendően nem tud. Azonban az erős „koncentráció” csökkenthető vonzó turisztikai attrakciók megteremtésével, különösen azoknak a településeknek a vonzáskörzetében, amelyek húzóerőt képviselnek az idegenforgalmi adó szempontjából.

Összegzés

A tanulmány legfontosabb célja az idegenforgalmi adó volumenének a bemutatására fókuszált. Az elemzés rávilágít arra, hogy a Balaton régióban milyen erős a koncentrátság ebben a tekintetben. Ezt a tényt azonban nem elegendő tudomásul venni, hiszen az idegenforgalmi adó visszaforgatásának igen nagy szerepe lehet a turisztikai fejlesztésekben. Napjainkban sajnos nincs arra vonatkozó adatbázis, hogy az egyes települések konkrétan milyen célokra használták fel a visszaforgatott összegeket. A világhálón elérhető információk alapján az viszont leszűrhető, hogy az idegenforgalmi adóból származó bevétel sok esetben „belesimul” az önkormányzati költségvetésbe, ezzel könnyítve az önkormányzat gazdasági terhein. A dilemma ebben az esetben az, hogy a gazdaságilag stabilabb település tud magasabb turisztikai vonzerőt produkálni, vagy a visszaforgatott bevételekből történt turisztikai fejlesztések erősítik-e a helyi gazdaságot.

**PAPP ZSÓFIA -
MOLNÁRNÉ BARNA KATALIN**

Felhasznált irodalom

- www.ado.hu, [2015/2]: <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2014-hol-mennyit-kell-fizetni>
- www.ado.hu [2015/3]: <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2013>
- www.ado.hu, [2015/4]: <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2012>
- www.ado.hu, [2015/5]: <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2011>
- www.ado.hu, [2015/6]: <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2010>
- Buday-Sántha, A. (2008): Balaton régió. Tér- és Társadalom XXII. évf. 4. sz. 43-62 p.
- Csizmadiáné, Czuppon, V. – Sáriné, Cs. E. – Molnár, T. (2015): Potentials of local economic development in aspect of tourism. Deturope: Central European Journal of Tourism and Regional Development 7:(2) pp. 175-187.
- Molnár, T. (2016): Empirikus területi kutatások. Akadémiai Kiadó, Budapest. ISBN: 9789630595988
- Nagy, M. (2013): Az idegenforgalom adózása rövid idegenforgalmi áttekintéssel, nemzetközi példákkal http://www.adokamara.hu/uploads/NM_-_idegenforgalomadozasa.pdf
- Péter, E. – Németh, K. – Molnár, T. – Molnárné Barna, K. (2015): Challenges and their possible solutions in the everchanging lake balaton region. Deturope: Central European Journal of Tourism and Regional Development 7:(3) pp. 50-65.
- Jegyzetek**
1. A relatív illesztési hiba megmutatja, hogy az eredeti adatok és a függvény megfelelő pontjai átlagosan milyen messze esnek egymástól. Minél kisebb ez a távolság (10-15% alatt), annál jobb a függvény illesztés.
 2. Balatonalmádi 2013-ban lecsúszott a 11. helyre.